

Vem bestämde mina värderingar?

- ett material för samtal om värderingar

Av Dan Ahnberg
Studieförbundet Bilda Sydöst

Vem bestämde mina värderingar?

- ett material för samtal om värderingar

Värderingar och värdegrundsfrågor är både lätt och svårt att förklara. I teorin är det lätt, det betyder att man har bestämt sig för vad som är viktigt. I praktiken är det värre. Man kan till exempel ha *rätt* att säga saker utifrån sina värderingar men miljön gör att man inte kan, vill eller vågar. Man kan tycka att det är de som är berörda av ett beslut, de som har mycket att vinna eller förlora, att det är deras värderingar som borde få bestämma – men vem bestämmer vilka det är? Och vilka ska egentligen bestämma vilka frågor det är som det ska beslutas om, vad som är viktigt och inte? De som skriker högst, de som kan mest?

Nej, värderingar är ingen enkel sak, det är det inte.

Någon har sagt att demokrati inte kan finnas utan värderingar och prioriteringar. Kanske kan värderingar förklaras som en rörelseriktning. Så länge vi rör oss i riktning emot att fler och fler får vara med och bestämma, då har deltagarnas värderingar tillgodosetts. Prioriteringar synliggör våra värderingar.

Det ligger nära det som någon annan har sagt, att demokratin finns bara när den utövas, när de som omfattas av den verkligen upplever att de är delaktiga och kan vara med och påverka.

Hur är det med denna förening, var får du utrymme att föra fram dina värderingar?

I det här materialet finns exempel på några övningar som kan användas för att skapa samtal kring grundläggande värderingar och som i sig är en sorts träning på att visa vad man själv tycker och tänker – alltså att vara demokratisk.

Övningarna är bara exempel. Du kan använda dem som idéer för att skapa egna. Det viktiga är inte att de i sig själva är bra – utan att de samtal ni får är det.

Förberedelser

Du behöver pennor, tuschpennor, blädderblock, material till lekar, klocka för att försöka hålla tiderna, inköpt frukt eller naturgodis och framför allt bestäm dig för att ha roligt.

Första gången du gör denna dag kanske det inte blir riktigt som du föreställt dig, det kan man aldrig komma ifrån. Bästa sättet att lära sig att leda en grupp är faktiskt bara att göra det! Är du fortfarande lite osäker kommer här några anledningar varför du skall lära dig att leda med värderingar som tema:

Jag vill leda för att...

- ...glädja andra!
- ...det är roligt!
- ...bjuda på upplevelser!
- ...få uppskattning!
- ...förverkliga mina idéer!
- ...visa andra att det går att göra det om man vill!
- ...anta nya utmaningar!
- ...få ökat självförtroende!
- ...känna pirret i magen!
- ...få människor att tänka i nya banor!
- ...få möjlighet att visa att jag verkligen kan!
- ...få se andra växa och utvecklas!
- ...lära mig massa saker!
- ...skapa möten mellan människor!

Övertygad? Då är det dags att sätta igång!

Nedan följer några förklaringar på övningar och hur du genomför dem.

Övningar

Heta stolen

Så här går en Heta stolen-övning. Deltagarna sitter i en ring (utan bord i mitten). Förutom att deltagarna och ledaren har var sin stol ska det finnas en extra. Sedan läser ledaren upp enkla och raka påståenden. De som håller med reser sig och flyttar till en tom plats. De som inte håller med eller inte vet vad de tycker sitter kvar.

Ledaren sitter alltid kvar. Sedan kan ledaren ställa följdfrågor till både några som flyttat och några som sitter kvar om varför de gjorde som de gjorde. Det är alltid tillåtet att "passa" om man inte vill förklara sitt ställningstagande.

Man kan variera Heta stolen genom att ställa stolarna med ryggen mot varandra så att deltagarna inte ser varandra.

Heta stolen är bra för deltagarna måste visa med en handling vad de tycker.

Heta stolen måste förberedas noga. Skriv ner ett antal (10-15 brukar vara lagom) som berör det tema som är aktuellt. Ju enklare de är, desto bättre.

Här är några Heta stolen-övningar om värderingar och ledarskap:

- Jag har många vänner
- Många av mina vänner har samma värderingar som jag
- Värderingar ändras med tiden
- Vår förenings värderingar speglar samhällets värderingar
- Som ledare skall man vara rättvis i alla lägen
- I vår förening behandlas alla lika
- Det är viktigare att ha roligt än att vinna
- Det är bättre att någon bestämmer än att alla ska få säga sitt
- Ideella ledare gör ett bättre jobb än avlönade
- Värdegrundsfrågor är krångligt
- Utbildning för ledare är jätteviktigt
- I en demokratisk förening finns ingen mobbing
- Idrotten är ofta en inkörsport för unga utövare att testa alkohol
- Jag tar ofta på mig för mycket uppdrag i föreningen och har svårt att säga nej
- Föreningens medlemmar har stort inflytande över föreningens arbetssätt
- Styrelsen uppmuntrar medlemmarna att vara med och påverka
- Allas lika värde uppnås genom en gemensam värdegrund i föreningen

Vad är en god ledare?

Här är två delar som ingår i att vara en god ledare. Först och främst gäller det att fråga sig själv olika frågor för att sedan leda gruppen mot gemensamma värderingar.

1a. Tänk på en person som har haft ett positivt inflytande på dig, någon du beundrar. Skriv ner vilka av den personens egenskaper du själv skulle vilja utveckla?

1b. Goda ledare (Enskilt):

Be deltagarna att enskilt skriva ner sina tankar om de fyra frågorna under 5 minuter.

- Vilka värden sätter jag högst i livet?
- Vilka värden tror jag på som ledare?
- Vilken skillnad vill jag göra som ledare?
- Vad vill jag ska känneteckna mitt ledarskap?

2. Goda ledare (Gruppsamtal):

Låt dem sedan att sätta sig i smågrupper och berätta för varandra vad de har skrivit ner enskilt.

Be dem sedan komma överrens om 5 stycken viktiga värden som skall genomsyra föreningen

Låt någon i gruppen redovisa vilka 5 värden de kommit fram till. Skriv upp dem på tavlan, blädderblocket.

Efter att varje grupp redovisat sina värden, ber du dem samtala i 5 minuter om och ge exempel på: Vad som krävs för att dessa 5 värden skall genomsyra föreningen?

Avsluta övningen med att läsa citatet av Per Winblad, författare och VD för egna företaget Motivationskonsult AB

"En god ledare låter grundläggande värderingar och inre övertygelser avspeglas i sina beslut, prioriteringar och agerande samt Avsätter tid för att reflektera över sådana här frågor. En god ledare gör också medarbetarna delaktiga i utvecklingen av gruppens gemensamma vägledande värderingar."

Fyra hörn

Så här går en Fyra hörn-övning till. Ledaren ger gruppen fyra valmöjligheter, varav ett alltid är öppet, utifrån en given situation. De fyra valmöjligheterna symboliseras av rummets fyra hörn (eller fyra stolar ställda i en kvadrat). Deltagarna kryssar först för det hörn de väljer på en papperslapp innan de går och ställer sig där. På så sätt är det inte lika lätt att falla för grupptricket. Blir någon ensam i sitt hörn är det bra om ledaren går dit som stöd.

De grupper som bildas i de olika hörnen får sedan samtala två och två om varför de valde att gå just hit. Sedan diskuterar man mellan grupperna. Ledaren ska då inte själv delta i diskussionen utan bara leda den med hjälp av frågor. Om någon vill byta hörn under diskussionen är det okej.

Du kan skapa dina egna Fyra hörn-övningar utifrån tidningsartiklar, TV-nyheter, filmer eller verkliga konfliktsituationer. Men här är ett exempel:

Du har en åsikt som du vet är tvärtemot vad styrelsen tycker – vad gör du?

1. Avstår från att framföra din åsikt eftersom den kan påverka hur styrelsen tycker om dig.
2. Du avslöjar inte din åsikt men ställer kritiska frågor.
3. Du uttalar och står för din åsikt.
4. Eget alternativ.

Linjen

Detta är en övning som kan varieras i det oändliga. Ställ upp hela gruppen längs en vägg eller en "tänkt" linje på golvet. Markera/peka tydligt ut:

JA _____ VET EJ _____ NEJ _____

Skriv upp ett antal påståenden som är utformade ungefär som till Heta Stolen övningen. Börja gärna med några oskyldiga frågor. Deltagarnas uppgift är att ställa sig på linjen och göra ett ställningstagande. Du som ledare ställer därefter följdfrågor och pekar på nyanserna i värderingstagandet t ex "Hur kommer det sig att du inte tycker fullt ut JA?"

Linjeövningen kan också användas till att dela in en grupp i olika grupper t ex: "Vilken månad är du född i på året?"

1 Januari _____ 31 December

Det är då upp till deltagarna att ställa sig på linjen i kronologisk ordning. För att göra det lite svårare för deltagarna kan du instruera dem att detta skall ske under tystnad. Inget prat får förekomma. Deras uppgift är att kommunicera på något annat sätt.

Gruppindelning

Om det är en stor grupp du har framför dig kan det behövas en gruppindelning. Det blir bättre prat i smågruppen. Försök sträva efter gruppstorlekar med 6-8 stycken i varje grupp.

Ett exempel på gruppindelning kan vara att tänka sig ringen som deltagarna sitter i som en linje. En ring/linje som har en början och ett slut. Ställ frågan: - Hur många timmar har du sovit inatt? Be deltagarna att under tystnad sätta sig i ringen i en skala där den som sovit minst timmar sätter sig i början av ringen och den som sovit flest timmar hamnar på den sista platsen i ringen.

Därefter räknar du 1-2-3. 1-2-3, 1-2-3 o.s.v där varje deltagare får ett nummer. Börja räkna från början av ringen. Vips så har du fått en gruppindelning där alla som har siffran 1 bildar en grupp, 2 bildar en grupp, 3 bildar en grupp och så vidare.

En bra poäng med att använda sig av – Hur många timmar har du sovit inatt?, är att man inte hamnar bredvid sin bästa kompis och på så sätt omedvetet tar bort lite av kompistrycket som kan förekomma i vissa grupper.

Hej och välkomna! (läs gärna inledningstexten till detta material)

18.30 Presentation av ledare och av kvällen

Be deltagarna sätta sig på varsin stol i en stor ring. Viktigt att det blir en ring så att alla kan se varandra.

Börja med att be deltagarna presentera varandra. Dela in dem två och två. Låt dem berätta för varandra 1) vad de heter, 2) ledarfunktion i föreningen, 3) vad de förväntar sig av kvällen.

Dra sedan upp riktlinjerna för kvällen och berätta kort vad den kommer att innehålla.

18.45 Heta stolen

Låt alla deltagare få sätta sig i en ring. Efter att du har läst ett påstående, ställ följdfrågor såsom Varför flyttade du dig? Hur tänker du? Någon som tänkte likadant?

En variant på Heta stolen är att ge varje grupp i uppdrag att skriva ner 5 stycken påståenden vardera. Samla sedan ihop alla påståenden och genomför Heta stolen övningen med deltagarnas påståenden.

19.05 Vad är en god ledare? (se övningsförklaringen ovan)

19.30 Fika

19.50 Linjen

För att börja efter fiket och få gruppen att röra lite på sig igen kan man börja passet med en linjeövning. Ställ följdfrågor efter att deltagarna har ställt upp sig på linjen. Ex på följdfrågor kan vara: – Hur kommer det sig att du ställde dig här? Hur tänker du? Vem tycker du bestämmer din situation i föreningen? Har ni något tips på hur man kan påverka? Vem bestämmer vilka som skall få mandat att bestämma?

Min möjlighet att påverka min egen situation som ledare i föreningen är?
STOR----- VARKEN STOR ELLER LITEN----- LITEN

Det förekommer mobbing i denna förening
JA-----KANSKE-----NEJ

Det finns motsättningar att satsa på både breddidrott och elitidrott.
JA-----IBLAND-----NEJ

Duktiga spelare som inte tränar skall få spela
JA-----IBLAND-----NEJ

20.00 Fyra hörn

På min fritid brukar jag?

1. Göra så lite som möjligt
2. Träffa vänner och umgås
3. Mestadels sitta framför TV'n
4. Eget alternativ

Vilken är den viktigaste värderingen i föreningen?

1. Kamratskap
2. Lojalitet
3. Sammanhållning
4. Eget alternativ

Om du märker att någon agerar tvärtemot föreningens värderingar, vad gör du?

1. Pratar med andra ledare om det
2. Går fram till personen och berättar vad du tycker
3. Säger inget alls och hoppas att någon annan tar tag i det
4. Eget alternativ

20.10 Öva och utför

Dags för deltagarna att genomföra övningarna och testa på varandra. Dela in gruppen så att några får i uppdrag att genomföra Heta Solen, några skall genomföra 4 Hörn och några skall genomföra Linjeövningen.

Uppdraget blir:

1) De olika grupperna sätter sig tillsammans och skriver under 5 minuter

Grupp 1 5 st Heta Stolen påståenden

Grupp 2 2 st 4 hörn

Grupp 3 3 st Linje påståenden

2) Nu skall de öva på att leda en grupp i dessa frågor. Förklara för dem hur de skall genomföra respektive övning. (Se övningsförklaringarna ovan)

20.40 Årets ledare

Tänk dig att du har blivit utvald till årets ledare. Du har blivit inbjuden till en samling där representanter från näringsliv och politik finns med för att hylla dina insatser. Ett flertal personer kommer att lovorda dina resultat och din karaktär. Skriv upp på tavlan vilka ord du helst skulle vilja höra?

Ha sedan ett kort samtal om:

Vilka beskrivningar skulle göra dig mest stolt? Vad är det av svaghet du hoppas att de inte har upptäckt?

20.50 Avrundning

”Runda”:

Sätt deltagarna i en ring och gör en ”Runda” där du ger alla deltagarna tid att svara på frågor om kvällens övningar. Alternativt kan du be deltagarna samtala i grupperna och skriva ner sina tankar om dagen.

- vad var bra
- vad var mindre bra
- vad har jag lärt mig
- vad var intressant

På blädderblocket skrivs:

Min vilja att jobba vidare med värderingsfrågor i föreningen är:

Liten Stor
1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

Innan alla går sätter de ett X där de tycker att deras känsla passar in!

21.00 Slut

Här kommer några tips som är bra att tänka på när du skall leda en grupp:

- Om du inte får igång dem i Heta Stolen: börja med några "roliga oseriösa" påståenden ex. Pluto är bra på dragspel.
- Var säker på vad du ska göra. Det är bra om du har kikat igenom frågor och följdfrågor innan du kommer dit. De lyssnar mer på dig om de märker att du är säker!
- Alla i rummet ska vara med!
- Ställ påståenden, inte frågor i Heta Stolen övningen.
- Prata högt och tydligt!
- Fråga inte samma person hela tiden!
- Var uppmärksam på negativa kommentarer deltagarna emellan och fråga den som "kläckte" något elakt varför han/hon inte håller med dem som han/hon kritiserar.
- Gör egna frågor utifrån gruppens behov. Du kanske kommer till en grupp där de har mycket problem med rasism, då passar det kanske inte att ha frågor som mestadels handlar om snatteri...
- Variera frågorna allvarliga/roliga för att hålla gänget igång så det inte blir för tungt.
- Vissa frågor kräver inte följdfrågor!
- När du frågar en följdfråga, fråga majoriteten först, alltså om det var flest som flyttade på sig, så frågar du någon av dem först!
- Var helt opartisk! Stoneface! Det ska inte synas någonstans på dig vad DU tycker.
- Var tydlig med att det inte finns rätt eller fel. Alla åsikter är lika mycket värda!

Nu är förhoppningsvis kvällen genomförd utan större missöden. Känns det ändå som att vissa delar under kvällen inte gick riktigt bra, ta då denna lärdom och utveckla din flexibilitet och förmåga att tänka i nya banor och andra perspektiv och bestäm dig för att nästa gång kan det bara bli ännu bättre!

Dan Ahnberg
Studieförbundet Bilda Sydöst

www.bilda.nu